

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 93

Archeologienota Heidestraat te
Merelbeke (Oost-Vlaanderen).
Programma van Maatregelen.

JANSSENS DAVID

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2016
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Bart De Smaele, Hadewijch Pieters, Simon Claeys
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba.

1 Gemotiveerd advies

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek kan een advies geformuleerd worden omtrent het al dan niet nemen van bijkomende maatregelen in het kader van archeologisch vooronderzoek aan de Heidestraat te Merelbeke. De resultaten uit dit bureauonderzoek worden vergeleken met de geplande ingrepen in de bodem. Hieruit voortvloeiend wordt een advies opgesteld om de aan- of afwezigheid van archeologische sites op het projectgebied, en eventueel de bewaringstoestand, datering, aard en verspreiding van de archeologische restanten nader te bestuderen. Aan de hand van deze resultaten kunnen maatregelen getroffen worden voor de bewaring van potentiële sites.

Tijdens het bureauonderzoek, uitgevoerd door ADEDE bvba, werd vastgesteld dat de bestaande bronnen reeds informatie opleverden om vast te stellen dat er zich archeologische sporen binnen de contouren van het projectgebied bevinden.

De historische kaarten en bronnen tonen aan dat sinds de 19de eeuw er aan de zuidelijke grens van het onderzoeksgebied een wooneenheid aanwezig was. Op de kaart van Ferraris wordt deze niet weergegeven waardoor deze woning in deze eeuw kan gedateerd worden. Voor de periode daarvoor zijn geen historische kaarten voorhanden. Het is dus onmogelijk te besluiten of in de periode vanaf de steentijden tot late middeleeuwen hier al dan niet menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden. In de onmiddellijke omgeving ervan zijn er reeds verschillende onderzoeken uitgevoerd die een gebruik van de omgeving rond het onderzoeksgebied aantonen vanaf het Vroege Neolithicum. Op ruimere schaal zijn er verschillende Romeinse vondsten gedaan die een intensief gebruik van de omgeving staven.

Duidelijk wordt na het bureauonderzoek dat ter hoogte van het onderzoeksgebied reeds enkele recente, antropogene verstoringen terug te vinden zijn, voornamelijk in het noordoosten door de bouw van een serre in de 20^e eeuw en verspreid over het terrein door de huidige beplanting en bebouwing in het noordoosten en westen. Verwacht wordt dat de stockage van grond centraal op het terrein geen verstoring van de ondergrond met zich meebracht. De geplande werken beogen echter een diepere verstoring van de bodem en brengen dus mogelijks een beschadiging van het bodemarchief met zich mee. Het type bodem gecombineerd met de resultaten van het reeds uitgevoerde booronderzoek geeft aan dat binnen de contouren van het onderzoeksgebied horizonten aanwezig zijn met goede eigenschappen voor een gunstige bewaring van mogelijke sporen in de bodem.

Dit alles in overweging genomen blijkt verder vooronderzoek, met ingreep in de bodem, noodzakelijk voor het bepalen van de aard en aanwezigheid van mogelijke sporen of een archeologische site ter

hoogte van het onderzoeksgebied. Gezien de fysieke toestand van het terrein die veldonderzoek momenteel onmogelijk maakt, dient het veldonderzoek aangevat te worden na het rooien van de beplanting, het verwijderen van de gestockeerde grond en het slopen van de huidige bebouwing. Daarom adviseert Adede bvba een vervolgonderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven met een uitgesteld traject.

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2016I49
Site	Merelbeke - Heidestraat
Projectsigle ADEDE	MER-HEI
Ligging	Heidestraat 9820, Merelbeke
Bounding Box	Punt 1 (NW): X: 107411,74m Y: 188151,287m Punt 2 (ZO): X: 107745,232m Y: 187999,29m
Topografische kaart	Zie plannr. 1 (onderaan paragraaf)
Kadaster	Merelbeke, Afdeling 1, Sectie A, nrs. 774m-n, 798a, 797a, 796e, 799, 800p-y-x-z-w-r-s Openbaar domein (Schellebellebeek)
Soort onderzoek	Bureauonderzoek - Archeologienota
Opdrachtgever	Facq Leuvensesteenweg 561 1930 Zaventem
Aard van de vervolgwerken	Slopen bestaande gebouwen Dempen (en verplaatsen) Schellebellebeek Nieuwbouw
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Bart De Smaele 2015/00070
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	<i>De Smaele B., Janssens D., & Pieters H., 2016, Archeologienota Heidestraat te Merelbeke (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 77, Gent.</i>
Grootte projectgebied	44 121m ²

Periode uitvoering	September - November 2016
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek, archeologienota
Verstoorde zones	Zie plannr. 4 (Verslag van Resultaten)

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

MERELBEKE-HEIDESTRAAT

Plannr. 1
Onderzoeksgebied op topografische kaart

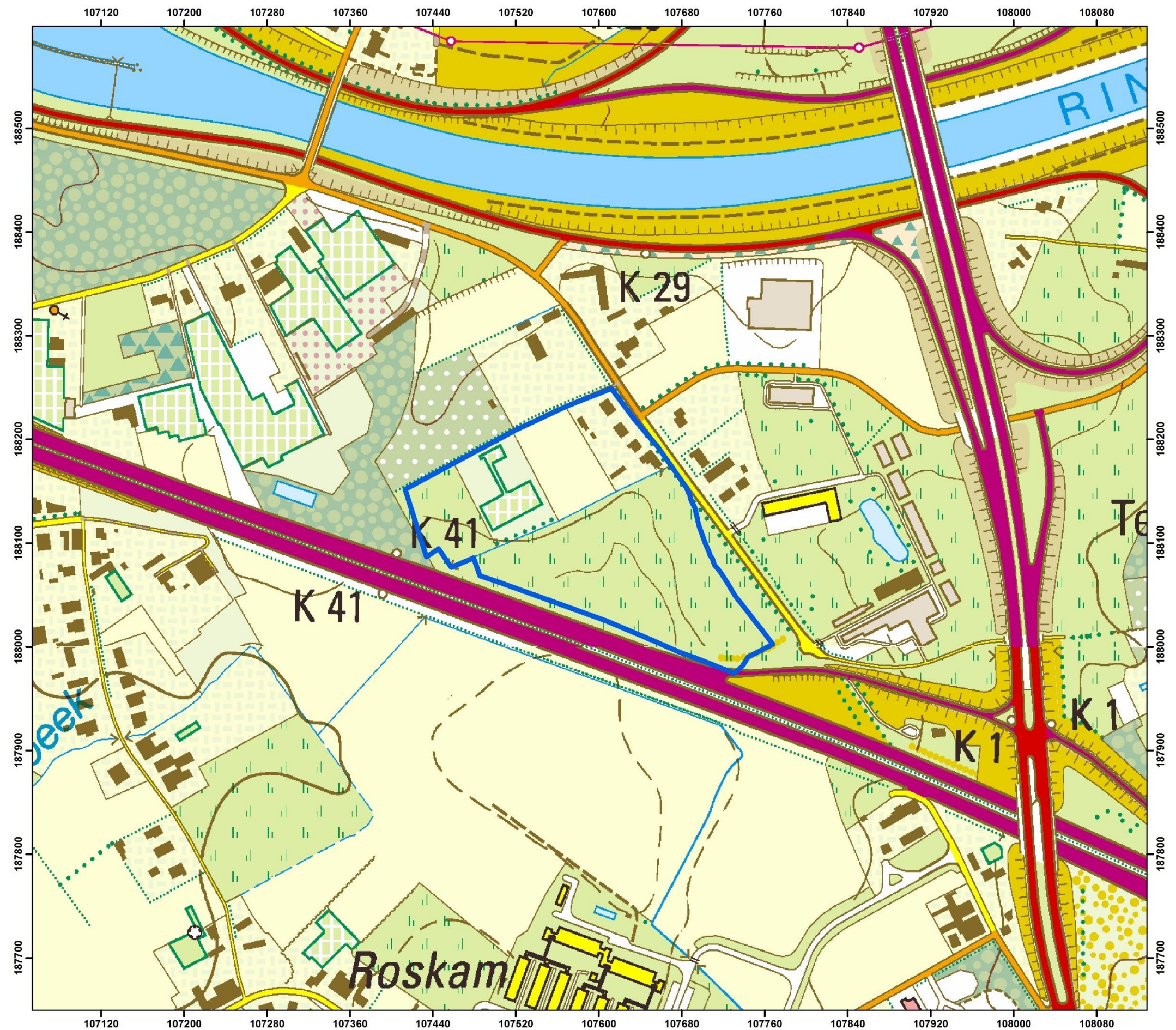
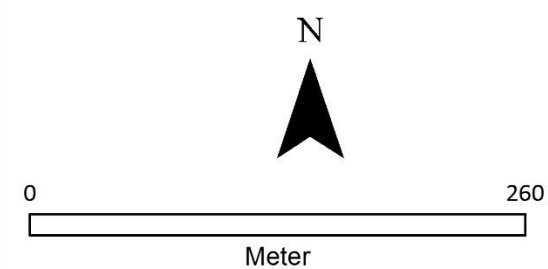
2016I49

28/11/2016

© AGIV

Legende

 Projectgebied

MERELBEKE-HEIDESTRAAT

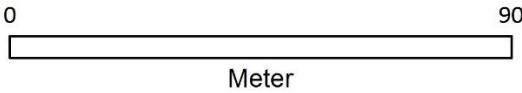
Plannr. 2
Onderzoeksgebied op orthofoto (2015)

2016I49 28/11/2016

© AGIV

Legende

 Projectgebied

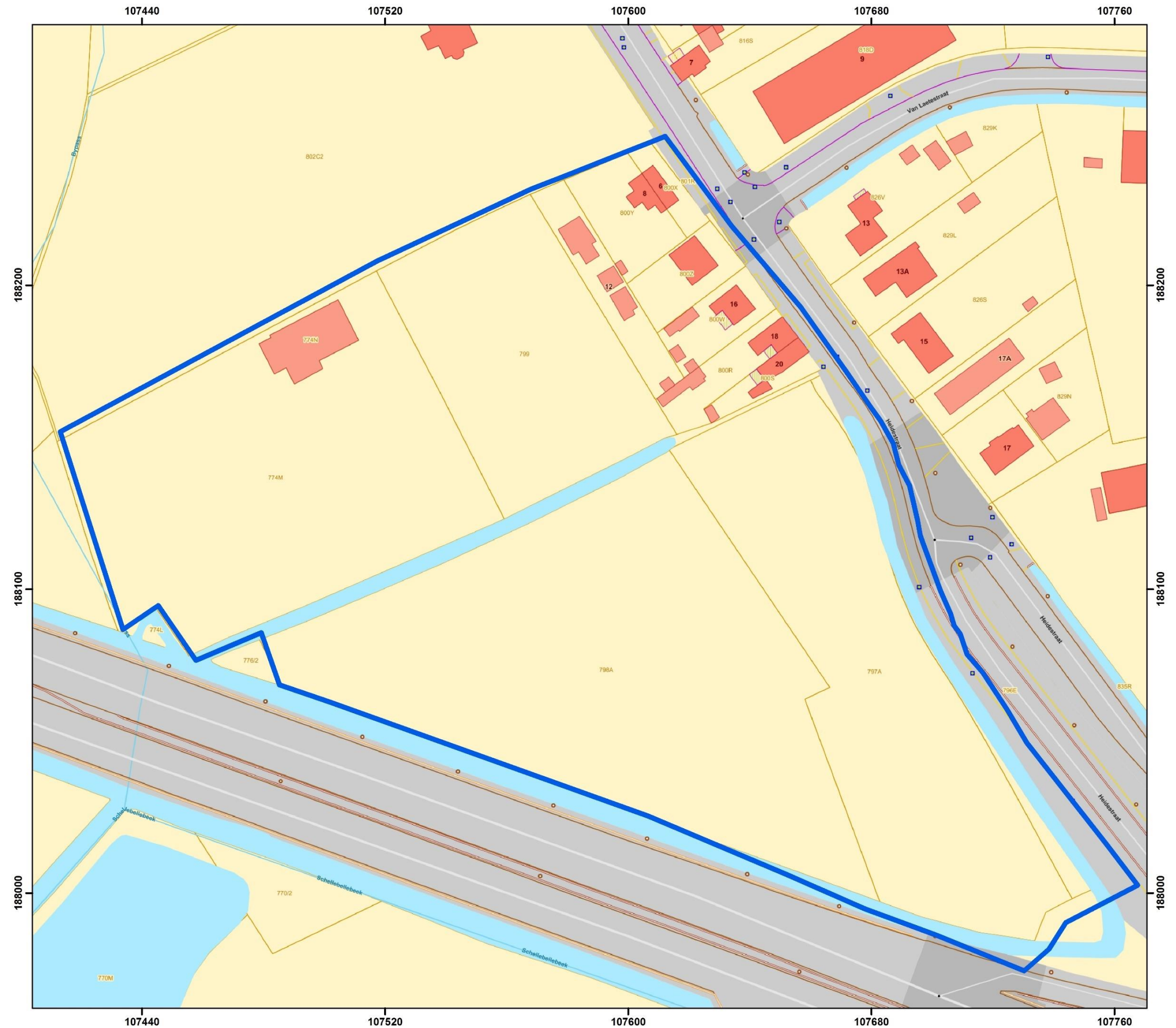

Legende

 Projectgebiet

A horizontal number line with the number 0 at the left end and 90 at the right end. Below the line is a rectangular box. Underneath the box is the word "Meter".

MERELBEKE-HEIDESTRAAT

Plannr. 4
Verstoorde zones

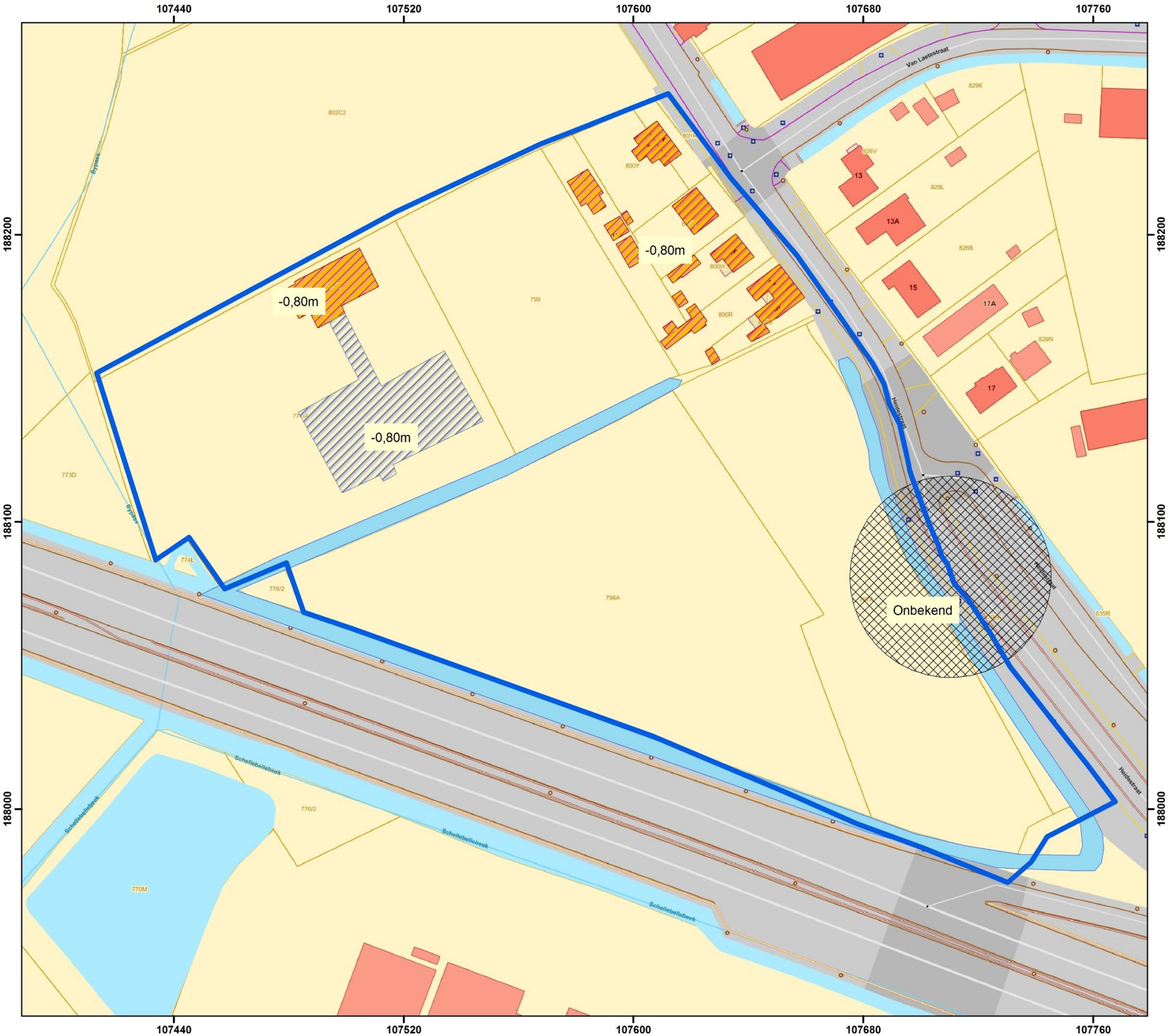
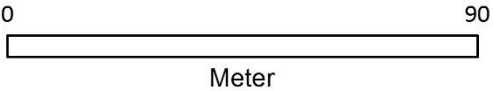
2016I49 28/11/2016

© AGIV

Legende

- Projectgebied
- Verstoorde zones**
- Beek
- Bestaande bebouwing
- Serre
- CAI 37099

N

2.2 Aanleiding van het vooronderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag tot het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning voor de sloop van de huidige wooncomplexen en de bouw van een nieuw complex bestemd voor nijverheid op de kadastrale percelen Merelbeke, Afdeling 1, Sectie A, nrs. 774m-n, 798a, 797a, 796e, 799, 800p-y-x-z-w-r-s gelegen aan de Heidestraat. De totale oppervlakte van de geplande ingreep in de bodem bedraagt 1000m² of meer en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, is 3000m² of meer.

Er wordt een nieuwbouw nijverheidscomplex opgericht bestaande uit een gebouw met grondoppervlakte en een aangrenzende parking met oppervlakte. Voorafgaand aan deze bouwwerken zal het terrein bouwrijp gemaakt worden. Dit gebeurt door het slopen van de huidige bebouwing, het rooien van de bodem, grondverzet waarbij de huidige grondstockage verwijderd wordt en het dempen van de Schellebellebeek.

De verstoringsdieptes variëren op het onderzoeksgebied. De aanzet van de bouwwerken gebeurt op 11,50m TAW waardoor het terrein gemiddeld 10cm zal opgehoogd worden. De contouren van het complex zullen een diepe verstoring van het bodemarchief met zich meebrengen door het gebruik van een paalfundering waarbij de funderingspalen op een regelmatige afstand van elkaar zullen geplaatst worden en tot 9 meter diep in de bodem zullen gaan. De aanleg van de verharding voorzien voor de parking zal eveneens gebeuren op 11,5m TAW waardoor er in het noordelijk deel van de parking een ophoging tot 70cm zal plaatsvinden. Aan de noordwestelijke zijde van het complex zal een dock aangelegd worden op het niveau van 10,9m TAW waardoor een afgraving van het huidige maaiveld tot op een diepte van 70 cm zal plaatsvinden.

Zowel de sloop van de bestaande gebouwen en het rooien van de aanwezige beplanting als de graafwerken voor de aanleg van funderingen, riolering, nutsleidingen, het verwachte werfverkeer zullen het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed in de bodem beschadigen.

2.3 Resultaten bureauonderzoek

In het kader van het opstellen van de archeologienota werd een bureauonderzoek (projectcode: 2016I49) uitgevoerd. Tijdens dit bureauonderzoek werd het onderzoeksgebied geografisch, geologisch, historisch en archeologisch gesitueerd aan de hand van reeds bestaande bronnen.

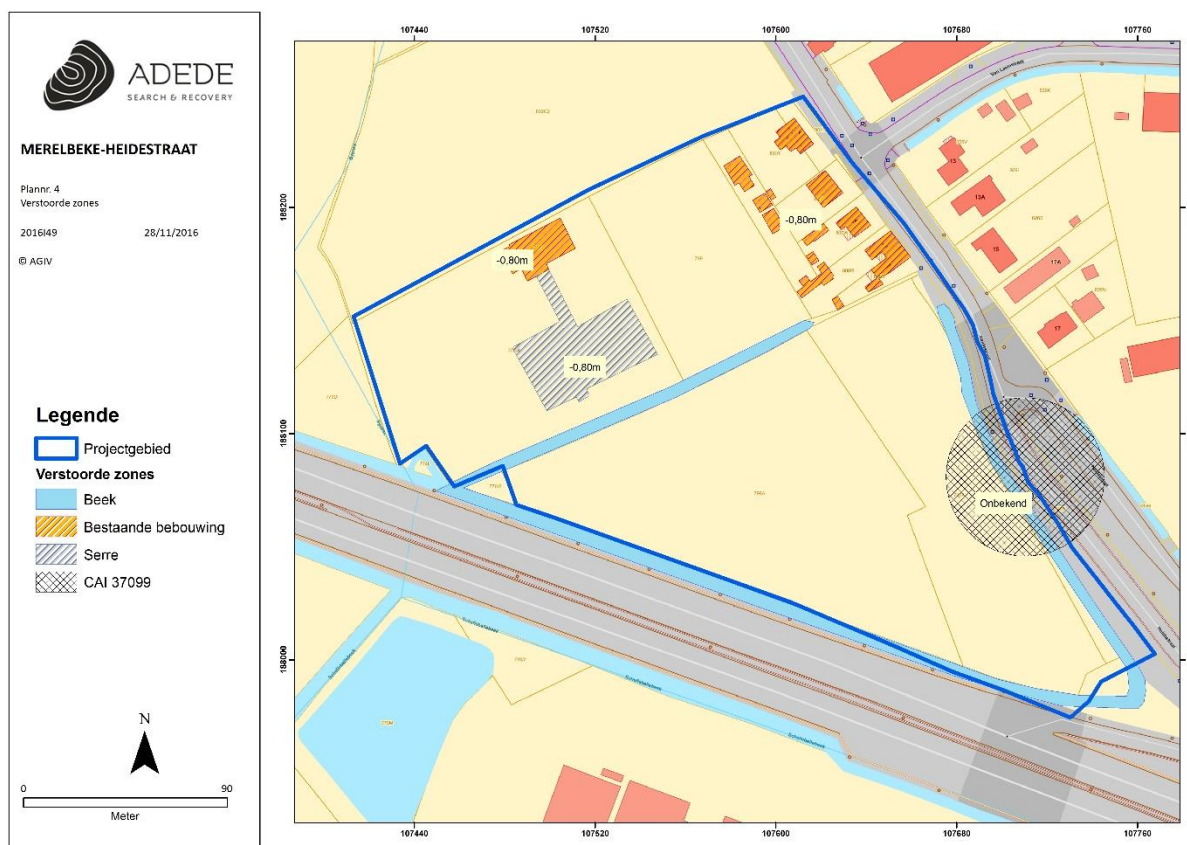
De analyse van de gebruikte historische bronnen en kaarten toont aan dat het onderzoeksgebied vanaf de 19^e eeuw bebouwing kende in de vorm van een enkelvoudige woning. Deze stond haaks op de huidige Heidestraat.

Aan de hand van de Ferriskaart kan een eerste inschatting gemaakt worden van het landgebruik van het onderzoeksgebied. Hierop wordt het plangebied gekarteerd als akkerland voor het overgrote deel met een strook bebossing van zuid naar noord. Op deze kaart wordt de schellebellebeek niet weergegeven. De Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelen kaart geven voor het eerst de woning weer en de schellebellebeek die zowel van oost naar west als zuid naar noord stroomt en centraal in het onderzoeksgebied samenkomt. Het perceel wordt begrensd door een niet nader vernoemde verbindingsweg die overeenstemt qua ligging en richting met de huidige Heidestraat. Aan de hand van luchtfoto's, waarvan de oudste teruggaat tot 1971, valt op dat de huidige vorm van het wooncomplex en de omvang van het perceel toen reeds bestonden. Het kaartmateriaal laat een lage densiteit aan bewoning vermoeden voorafgaand aan de 19^e eeuw.

Gezien het historische kaartmateriaal slechts terug gaat tot de vroege 18de eeuw is het noodzakelijk andere bronnen te raadplegen om na te gaan of zich mogelijk een archeologische site binnen de contouren van het onderzoeksgebied kan bevinden.

Er zijn binnen en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied archeologische onderzoeken uitgevoerd die een hoge verwachting schetsen naar de aanwezigheid van archeologische restanten. Verschillende locaties op de Centraal Archeologische Inventaris tonen aan dat de ruime omgeving van het projectgebied reeds in gebruik is sinds het vroege Neolithicum. De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied op een flank in de nabijheid van water sluit een aanwezigheid van steentijdsites niet uit.

De bodemopbouw binnen de contouren van het onderzoeksgebied geeft wel duidelijk aan dat de onverstoorde lagen naar bewaringstoestand toe archeologisch en cultuurhistorisch interessante horizonten bevatten. Met andere woorden, mogelijk aanwezige sites of sporen kunnen in deze bodem goed bewaard zijn gebleven en zich tot heden in onverstoorde staat bevinden en dit over de gehele oppervlakte van het onderzoeksgebied.

Figuur 1. Gekende verstoorde zones binnen het onderzoeksgebied

Figuur 2. Geplande verstoringen in ondergrond volgens dieptegraad

2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Aangezien de resultaten van het bureauonderzoek niet toelaten een volledige inschatting te maken over de aan- of afwezigheid van archeologische sites, zijn verdere fases in het archeologisch vooronderzoek noodzakelijk. In het kader van dit project wordt een onderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. Het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem heeft als doel informatie en gegevens te verzamelen die als aanvulling dienen op de reeds bestaande archeologische, geografische, geologische en historische bronnen. Het onderzoek heeft als uiteindelijk doel na te gaan of er mogelijk archeologisch waardevolle sites binnen de contouren van het onderzoeksgebied aanwezig zijn. Aan de hand van de verzamelde informatie van het proefsleuvenonderzoek, gecombineerd met het reeds uitgevoerde bureauonderzoek, kan vervolgens een verder te volgen strategie uitgewerkt worden voor de bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied. Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden aan de hand van het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem:

- Zijn er binnen de contouren van het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde?

Indien er sporen aanwezig zijn:

- Wat is de aard, kwaliteit en informatiewaarde van deze sporen?
- Wat is de densiteit en hun verspreiding?
- Wat is de relatie van deze sporen tot de ruimere context?
- Wat is de impact van de geplande werken op deze sporen?
- Zijn er sporen/vondsten die extra aandacht verdienen bij eventueel vervolgonderzoek?
- Wat is het potentieel op kennisvermeerdering?
- Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied?
- Indien vervolgonderzoek dient aangevangen te worden, wat is het budget, personeelseisen, kwalificaties en tijdsduur van het vervolgonderzoek?
- Welke natuurwetenschappelijke methoden dienen meegenomen te worden bij eventueel vervolgonderzoek?

2.5 Onderzoeksstrategie en -methodes

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek, en het ontbreken van informatie over de periodes voor de 18de eeuw, wordt door ADEDE bvba een proefsleuvenonderzoek geadviseerd om antwoord te kunnen bieden op alle onderzoeksvragen. Gezien de fysieke toestand van het terrein waarbij de huidige beplanting, grondstockage en de huidige bebouwing verder onderzoek belemmeren, dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitgesteld te worden tot deze gesloopt en gerooid zijn. Deze werken kunnen pas uitgevoerd worden nadat de stedenbouwkundige vergunning werd bekomen.

Vóór de aanvang van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem dienen de reeds bestaande gebouwen verwijderd te worden. Dit dient te gebeuren tot op het niveau van het huidige maaiveld. Daarnaast dient men de bestaande bomen af te zagen (zie paragraaf 2.8 randvoorwaarden).

Ten slotte dienen er proefsleuven te worden aangelegd op het terrein met een totale dekking van 10%. Op deze manier, gecombineerd met kijkvensters en/of dwarsseuven, dient minimum 12,5% van het onderzoeksgebied blootgelegd te worden. Door middel van deze proefsleuven kan nagegaan worden of zich op het terrein archeologisch en/of cultuurhistorisch interessante sporen bevinden. De verwachting voor het volledige onderzoeksgebied is dat het hier gaat om een site zonder een

complexe verticale stratigrafie en mogelijk oudere (voor de vroege 18de eeuw) sporen in de B- en C horizonten.

De geplande proefsleuven dienen allen volledig aangelegd te worden, eventuele kijkvensters en/of dwarssleuven dienen ter plaatse, na evaluatie van het terrein en de mogelijk aanwezige sporen bepaald te worden. Aan de hand van deze proefsleuven kan aangetoond worden of er verdere maatregelen in de vorm van een archeologisch booronderzoek moeten ondernomen worden.

2.6 Onderzoekstechnieken

2.6.1 Proefsleuven

Om na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle continue proefsleuven over het geselecteerde deel van het onderzoeksgebied (zie plannummer 29). De keuze van deze zone ligt in het feit dat de recente bebouwing ten noordwesten vermoedelijk de bodem grondig verstoord heeft waarbij de focus komt te liggen op de rest van het terrein. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m as tot as. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en bij voorkeur noord-zuid georiënteerd waardoor ook de Schellebellebeek kan bestudeerd worden. Op deze manier wordt het meest volledige beeld verkregen van het potentieel van het onderzoeksgebied.

Per sleuf en minstens om de 50 meter wordt machinaal een profielput aangelegd, op een dermate manier dat er een geschrinkt patroon ontstaat en men in feite om de 25 meter een zicht heeft op de bodemopbouw van het onderzoeksterrein.

Volgens het voorstel van het sleuvenplan worden er 24 parallelle continue sleuven ingeplant op een afstand van 15m van as tot as. Daarnaast dient er een dwarsleuf aangelegd te worden haaks op de Schellebellebeek om een inzicht te krijgen in de opbouw ervan.

Via deze methode wordt er 10% van het onderzochte oppervlakte opengelegd en onderzocht. Ter plaatse dienen extra volsleuven en dwarssleuven of kijkvensters aangelegd te worden en dit voor een totale oppervlakte van 2.5% van het totale projectgebied. Een inschatting naar de inplanting van deze volsleuven, dwarsprofielen of kijkvensters kan via een bureaustudie niet gemaakt worden en dient tijdens de uitvoering van de proefsleuven te gebeuren in functie van de grootste kennisvermeerdering. Via deze methode wordt, conform artikel 8.6.2 van de Code van Goede praktijk, 12.5% van het onderzoeksgebied gedekt. Op deze manier wordt er maximale info bereikt

tegen een minimale kost. De motivering voor deze keuze dient eveneens toegelicht te worden in de rapportering. Indien afgeweken wordt van het voorgestelde sleuvenplan dient dit eveneens toegelicht te worden in de rapportering. De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het voorgestelde vooronderzoek moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gekoppeld aan het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

De gewenste competenties voor actoren zijn de volgende:

- Veldwerkleider met ervaring in het aanleggen van proefsleuven, met een minimum ervaring van 220 werkdagen op leembodems.
- Assistent – archeoloog met ervaring in het aanleggen van proefsleuven.
- Aardkundige met aantoonbare ervaring in leembodems.

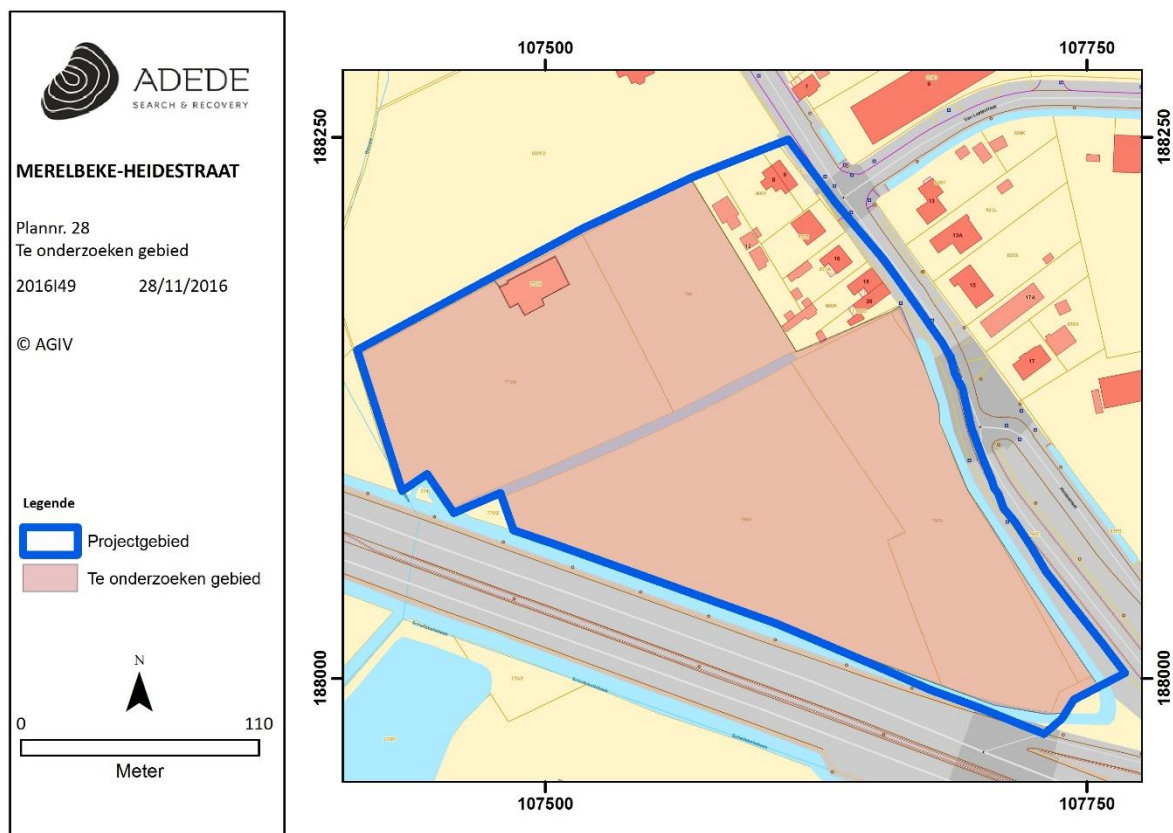
2.6.2 Waarderend archeologische booronderzoek

Indien uit het proefsleuvenonderzoek blijkt dat er binnen het onderzoeksgebied steentijd artefactsites voorkomen en waar deze gelokaliseerd zijn, dient een waarderend archeologisch booronderzoek uitgevoerd te worden. Via deze methode kunnen er inzichten bekomen worden in de diepte, spreiding, datering en bewaringsgraad van de sites. Daarom dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

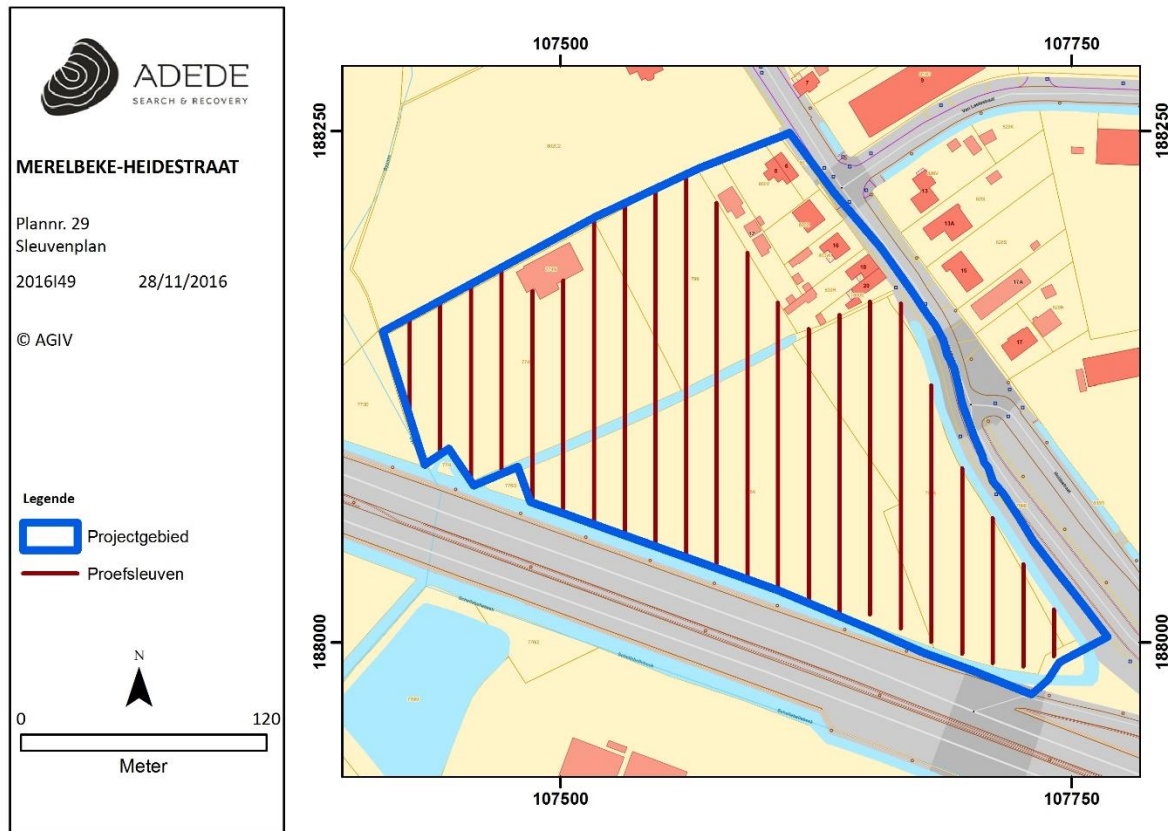
- Op welke dieptes zijn de steentijd artefactsites bewaard?
- Wat is hun spreidingsvorm?
- Wat is hun densiteit?
- Hoe is hun bewaringstoestand?
- In welke periodes kunnen ze gedateerd worden?

- Is er vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving nodig en welke strategie

Voorafgaand aan deze methode dienen aan de hand van het proefsleuvenonderzoek zones met verwachtingen opgesteld te worden waarbinnen de boringen uitgevoerd dienen te worden met een tussenafstand van 5m tussen de raaien en 6m afstand tussen de individuele boringen, dit in de vorm van een regelmatig verspringend driehoeksgrid. Deze boringen dienen ingemeten te worden met een GPS-toestel, zodat de coördinaten (x, y en z) gekend zijn. De precieze positie, oriëntatie en omvang van de grids is nader te bepalen op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek. Het type grondboor dat gebruikt zal worden is een Edelmanboor met een diameter van 12cm. De boringen worden handmatig uitgevoerd tot een diepte die tijdens het onderzoek dient bepaald te worden. Van elke boring worden zowel de volledige diepte, als de onder- en bovengrens van de horizonten geregistreerd. De opgeboorde sedimenten zullen steeds de relevante bodemhorizonten omvatten die nodig zijn om een goede evaluatie van de steentijd artefactensite(s) te maken. De stalen krijgen per volume een uniek staalnummer, en worden nat uitgezeefd op een maaswijdte van 1mm op 1mm. Na het drogen worden ze geanalyseerd door een vuursteenspecialist

Figuur 3. Onderzoekszone proefsleuvenonderzoek

Figuur 4. Sleuvenplan

2.7 Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

2.8 Randvoorwaarden

Om een goede bewaring van het potentieel archeologische bodemarchief te bekomen, worden enkele voorwaarden opgelegd ter bescherming van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed. Zo wordt gemeld dat er op de terreinen behorend tot het projectgebied, in tussentijd tot het proefsleuvenonderzoek, geen ingrepen in het bodemarchief mogen plaatsvinden. Wanneer binnen het projectgebied bomen aanwezig zijn die niet behouden worden in de nieuwe ontwikkeling, moet

de bovenkant afgezaagd worden en mag het terrein niet dieper het huidige maaiveld gefreesd worden.

3 Besluit

Uit het bureauonderzoek kon niet besloten worden of er zich al dan niet archeologische resten binnen de contouren van het onderzoeksgebied bevinden met uitzondering van de reeds bekende in het zuidwesten. De bodemopbouw van het plangebied suggereert echter dat hier goede bewaringsomstandigheden zijn voor eventuele sporen. Bijgevolg adviseert ADEDE bvba het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek om na te gaan of er sporen bewaard zijn en zo ja, in welke toestand deze zich bevinden. Indien er steentijd artefactsites zouden aangetroffen worden, dient overgegaan te worden op waarderend archeologisch booronderzoek. De resultaten van dit uitgestelde vooronderzoek met ingreep in de bodem worden vervolgens in een nota verwerkt waarin ook de te volgen strategie voor de bescherming van het archeologisch/cultuurhistorisch patrimonium dient bepaald te worden.

4 Plannenlijst

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Onderzoeksgebied op de topografische kaart	1:1	digitaal	28/10/2016
0002	Onderzoeksgebied op orthofoto	1:1	digitaal	28/10/2016
0003	Onderzoeksgebied op kadasterkaart	1:1	digitaal	28/10/2016
0004	Onderzoeksgebied met huidig verstoorde zones	1:1	digitaal	28/11/2016
0006	Onderzoeksgebied met geplande verstoringen	1:1	digitaal	28/11/2016
0023	Onderzoekszone proefsleuven	1:1	digitaal	28/11/2016
0028	Sleuvenplan	1:1	digitaal	28/11/2016

5 Lijst van figuren

Figuur 1. Gekende verstoorde zones binnen het onderzoeksgebied.....	- 4 -
Figuur 2. Geplande verstoringen in ondergrond volgens dieptegraad	- 5 -
Figuur 3. Onderzoekszone proefsleuvenonderzoek.....	- 9 -
Figuur 4. Sleuvenplan	- 10 -